

Odulphus van Oirschot

Dr. Michiel Verweij

In de Oirschotse Sint-Petrusbasiliek staat in het linkerdwarschip een altaar voor de H. Odulphus. De kerk in Best is volgens de overlevering gebouwd op het geboortehuis van de heilige. Er is duidelijk aandacht voor deze heilige in de parochie Oirschot/Best/de Beerzen. Maar wie op Wikipedia bij Odulphus gaat kijken, leest dat deze volgens de oudste bronnen in Noord-Frankrijk zou zijn geboren, al verwijst het artikel wel naar geschriften uit de 15de eeuw die Odulphus' geboorte in de Noord-Brabantse Kempen plaatsen, meer bepaald in Oirschot. Wie heeft er nu gelijk?

De belangrijkste bronnen voor onze kennis van het leven van vroegmiddeleeuwse heiligen zijn de zogenaamde *vitae* of heiligenlevens. Eigenlijke archiefstukken zijn veel zeldzamer. In het geval van Odulphus die rond het midden van de 9de eeuw gestorven zou zijn, beschikken we over een *vita* in het Latijn uit de 10de eeuw. Deze *vita* is vermoedelijk ontstaan in Utrecht, waar het belangrijkste deel van de werkzaamheid van Odulphus te situeren is. Daarmee is deze *vita* trouwens een van de oudste bewaarde literaire teksten die in het huidige Nederland geschreven zijn.

Het gaat om een historische figuur die vanuit zijn geboorteplaats naar Utrecht is getrokken om te helpen bij de missionering onder de Friezen. De bekering van de Friezen tot het christendom liep niet van een leien dakje. Odulphus stichtte een klooster in Stavoren en werkte jarenlang bij de Friezen tot hij naar Utrecht terugkeerde en daar stierf.

De oudste handschriften van de *vita* van Odulphus stammen uit de 11de eeuw. De originele versie is verloren gegaan. Deze oudste kopieën bevinden zich in handschriften in het Franse Saint-Omer (Bibliothèque municipale, ms. 775, uit de 12de eeuw, afkomstig uit de abdij van H. Bertinus in Saint-Omer) en in de Koninklijke Bibliotheek van België in Brussel (ms. 9636-37, ca. 1100). Het laatste handschrift is afkomstig uit het klooster van Saint-Laurent in Luik.

Over Odulphus' vroegste levensjaren wordt niet heel veel gezegd, want dat interesseerde de middeleeuwse lezer veel minder dan ons. Zijn geboorte wordt eigenlijk niet gelokaliseerd. Wel staat er een andere passage van enig belang. Odulphus wilde, zoals al gezegd, graag de Friezen gaan bekeren, maar zijn ouders beseften dat zij hem dan nooit meer zouden zien en smeekten hem om in de buurt te blijven. Volgens de *vita* stemde Odulphus er uiteindelijk mee in om in de kerk van *Oroscoth* 'waar hij geboren en getogen was' de parochie te besturen.

De vorm *Oroscoth* komt redelijk overeen met de vroegste vermelding van Oirschot in een oorkonde uit 1196 (*Orscot*). Er is in Noord-Frankrijk ook niet meteen een plaats met een naam die hier op lijkt. Dat wil dus zeggen dat de vorm *Oroscoth* van de naam van Odulphus' geboorteplaats wel zeker in de oudste handschriften van de *vita* staat en dus geen latere toevoeging is. Maar is dit nu Oirschot?

Nu wordt het moeilijker. Vooral ook omdat geschreven bronnen voor de oudste geschiedenis van Oirschot (en Best) zeldzaam zijn: de archieven zijn bij de brand van de Sint-Petrus in 1462 verwoest. Wat we zeker weten is het volgende:

1 Er heeft in Oirschot en Best vanaf de middeleeuwen een cultus voor Odulphus bestaan. Deze verering is in Oirschot zelf niet verbonden met de kerkpatroon (want dat is de apostel Petrus).

2 In de middeleeuwen concentreerde de verering van een heilige zich op zijn graf. De geboorteplaats was van weinig belang. Het gaat om de relikwieën van de heilige die bijzondere krachten zouden bevatten.

3 Het voornaamste werkingsgebied van Odulphus was het middeleeuwse bisdom Utrecht en daar werd hij dan ook vereerd. Maar Oirschot hoorde in de middeleeuwen tot het bisdom Luik.

4 De verering van een heilige kon aanleiding geven tot een druk pelgrimsverkeer en de daarbij behorende inkomsten. Er is geen aanwijzing dat er in Oirschot ooit geprobeerd is om profijt te trekken van de stimulans van de cultus van Odulphus. Deze verering lijkt alleen van lokaal belang te zijn geweest.

5 De vermelding van *Oroscoth* in de *vita* van Odulphus is zo terloops en natuurlijk dat deze niet gezien kan worden als een latere interpolatie, dus een vervalsing, bijv. om extra pelgrims aan te lokken.

Daar komt nog bij dat Oirschot er gewoon geen belang bij lijkt te hebben om een heilige uit het bisdom Utrecht op te eisen, *tenzij* deze inderdaad uit Oirschot (of Best) afkomstig was, precies zoals in de *vita* staat.

Terug naar het Wikipedia-artikel: ik zie niet waar die oudste bronnen beweren dat Odulphus uit Noord-Frankrijk komt. De vorm *Oroscoth* is duidelijk en beantwoordt wel aan Oirschot, maar niet aan iets in noord-Frankrijk. Ik zie niet welke geschriften uit de 15de eeuw Odulphus 'ineens' in Oirschot/Best plaatsen: het gaat om vertalingen of bewerkingen van de oudste *vita* waar duidelijk *Oroscoth* in wordt genoemd.

De conclusie van dit alles moet dan ook wel zijn dat Oirschot (en Best) zich tot nader order als de geboorteplaats van Odulphus mag/mogen blijven beschouwen en dat Wikipedia hier dus fout is.